

בארות המים

סוכה

ב' ע"א

דזזה בעינין דירדו לתוך עשרים ויעוין עוד זלשון הר"ן
במכילתין (א במדפה"ר) ויעוין זאחרו'.

אך בספר המכתם (בסוגין) נראה דאף לרצא דחלל סוכה תנן,
מ"מ בעינין דמקנת הסכך יהא בתוך עשרים וז"ל סוכה
שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה וכו'. פי' שהסכך
כולו למעלה מעשרים אמה, שאילו היה מקנתו בתוך עשרים,
הא חסיקנא במסכת עירובין דכשרה, דחלל סוכה תנן וחלל מצוי
תנן, וכשחללה עשרים וסככה כולו למעלה מעשרים פסולה
עכ"ל, ויעוין עוד במכתם לקמן (ד א) כשרה אעפ"י שמקנתה
למעלה מעשרים אמה דחלל סוכה תנן וחלל מצוי תנן כו' יעו"ש
עוד^ב, אך ז"ע דלכאורה בסוגיא דעירובין שם מוכח להדיא
דלרצא כשר אף כולו למעלה מכ' וכדמסייע ליה רב פפא
מזרייתא וכנ"ל.

ושאינה גבוהה עשרה טפחים - בגדר הך דינא מנינו ג'
דרכים, הדרך הא': דהוי דין במחילה, דשיעור גובה
מחילה הוי י'. הדרך הב': דהוי שיעור בשם סכך ואהל, דרק סכך
המסכך על גובה י' טפחים חשיב סכך [ואף דלשם אהל דעלמא
דשבת ודטומאה סגי בטפח, ולקמן (טו א) גבי חוטט בגדיש
חזינן דסגי בטפח אף לענין שם אהל דסכך, וכן לקמן (י א) גבי
סוכה תחת הסוכה איכא מאן דאמר דסגי בטפח כאהלי
טומאה]. הדרך הג': דהוי דין בשם דירה, דזפחות מי' לא
חזי לדירה.

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה - צריש עירובין
(ג א הו' בתוס' בסוגין) פליגי אמוראי בסכך שמקנתו בתוך
עשרים ומקנתו למעלה מעשרים, ומבואר שם (עכ"פ אליבא
דרבה) דאף מאן דפסיל אינו אלא מדרבנן משום גזירה, ונחלקו
הראשונים (יעוין בתוס' שם ולק' בפירקין ד א ט ב ובש"ר) אי מיירי
דוקא בגוונא די' שמקנת הסכך שבתוך עשרים שיעור דלילתו
מרוצה, אף היכא דבעינן לזרף החלק דלמעלה מעשרים פסולה
מדאורייתא, או דמיירי אף בגוונא דהחלק העליון נזרף
להשלמת השיעור, דמ"מ כיון דחד סככה הוא סגי דמקנתו
בתוך עשרים^א.

ורבא מסיק התם דכשרה דחלל סוכה תנן חלל מצוי תנן,
וצפשוטו לרצא אף היכא דכל הסכך למעלה מעשרים,
כיון דזחלל הסוכה עצמו ליכא טפי מעשרים כשירה, וכן מבואר
בתוס' ובחי' הר"ן ובש"ר שם וכן מבואר בריטב"א וזר"ן
בסוגין, ולכאורה כן מבואר להדיא בהמשך דצרי הגמ' שם אמר
ליה רב פפא לרצא תניא דמסייע לך מצוי שהוא גבוה מעשרים
אמה יותר מפתחו של היכל ימעט והיכל גופו חללו עשרים.

ולקמן (ד א) אייתא היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין
בתוך עשרים אמה אם זלחת מרוצה מחמתם כשרה ואם
לאו פסולה, וכ' התוס' (עירובין שם) דלאו דוקא יורדים לתוך
עשרים דהא קי"ל דחלל סוכה תנן, אלא יורדים לתוך הכשר
עשרים, וכן מבואר בפסקי הרא"ש בפירקין (ס"ג) ובתוס'
הרא"ש (עירובין שם) [אך משמעות הרמב"ם (פ"ד מסוכה הי"ג)

^א ובזה נמי נחלקו הראשונים, דמדצרי התוס' (ט ב) בשם רבנו תם נראה לכאורה דאף בגוונא דהו"ב סככים, וכגון בסוכה ע"ג סוכה, ותחתונה חמתה
מרוצה מנילחה, וקיימא עליונה למעלה מכ', מטטרף סכך העליונה להשלים סכך התחתונה (ויזידדו האחרו') דהיינו דוקא בגוונא דהעליונה בפני"ע
נמי חמתה מרוצה) אף שיטת הרמב"ן ודעמיה, דאף דבסכך אחד דמקנתו למעלה מכ' מטטרף חלקו העליון אף להשלים לזילתו מרוצה, אך מ"מ צ"ב סככים
חלוקין כסוכה תחת הסוכה אין הסכך העליון מטטרף להשלים שיעור דלילתו מרוצה, ובעינן דיהא התחתון זילתו מרוצה, אלא דמ"מ אין העליון נידון
כסכך פסול לפסול את הסכך שתחתיו [אף לראצ"ה ודעמיה דסכך פסול פוסל סכך כשר שנגדו].

^ב וכן נראה לכאורה מדצרי הרשב"א בעירובין שם בשיטת התוס', דיעו"ש דדחה קושית התוס' וסיים וז"ל וכי קאמר רבא זו וזו כשרה לאו אמקנת בתוך
עשרים ומקנת למעלה מעשרים בלחוד קאי דהא לדידיה אף על פי שאין ממנו בתוך עשרים כלל כשרה, ובדין היה שיאמר רבא אפילו אין ממנו כלל
בתוך עשרים כשרה, אלא כיון דסיים במלתו' ואמר חלל סוכה תנן חלל מצוי תנן הרי זה כאלו פירש ואמר כן, והכי פירושה רבא אמר אחד זו ואחד זו כשרה
שאין אנו מקפידין להיות הסכך והקורה בתוך חללו של עשרים אלא אפילו כלן משפת עשרים ולמעלה כשרין דחלל סוכה תנן חלל מצוי תנן כו' עכ"ל,
ומשמע קנת דנקט בשיטת התוס' דאף לרצא לא מכשרין אלא במקנתו בתוך עשרים דפליגי ציה מעיקרא, וא"מ.

סרוחה, ולקמן (י ז) איתמר נויי סוכה אין ממעטין בסוכה, ושיטת רש"י ורוב הראשונים שם דיינו אף לענין למעטה לפחות מעשרה, וציארו תוס' והראשונים שם דכיון דעבידי לנוי לא משוו לה לדירה סרוחה. ודנו האחרו' אי טעמא דחזי לדירה ודירה סרוחה חד דינא הוא [וכ"מ במלחמות (י א מדפה"ר)] או דצפחות מעשרה ממש לא הוי כלל דירה, אלא דהוצין אינן ממעטין עכ"ל השיעור דומיא דנויי סוכה ובאמת הויא דירה, אלא דצוה הויא דירה סרוחה (והרא"ה נחלקו אי הך דינא דדירה סרוחה הוי מדאורייתא ואכ"מ).

והראשונים בסוגין העתיקו כל הנך טעמי, דהרא"ה פי' משום דלא הויא מחינה וז"ל שאינה גבוהה עשרה טפחים דצפחות מכן לא הויא מחינה, כדמפרש בגמ' עכ"ל, והריטב"א כתב משום דצפחות מעשרה לא חשיב סכך וז"ל דלא חשיב סכך בשאין חלל תחתיו עשרה טפחים כדאיתא בגמרא עכ"ל, ונראה דפירש כן ילפותא דכרוזים, וכ"ה צר"י מלוניל וז"ל שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה לפי שלא יקרא סיכוך אלא אם כן יש לו חלל תחתיו עשרה טפחים דכתיב והיו הכרוזים כו' עכ"ל.

והריבב"ן כתב וז"ל שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה, שאינה ראויה לישב בה, ולא נקראו מחילות פחות מעשרה טפחים עכ"ל, ובפשוטו כוונתו לתרי טעמי, והמאירי כתב וז"ל שאינה גבוהה עשרה טפחים ר"ל חלל שבה פסולה שכל חלל שאין בו עשרה טפחים גובה אינו ראוי לכלום, ובגמרא פרושה ממה שנאמר בתורה והיו הכרוזים פורשי כנפים למעלה סוככים צנפיהם על הכפורת כו' עכ"ל [ואולי כוונתו דלא מיקרי סכך אלא צמסכך על מקום הראוי לדירה, ויעוין צפמ"ג (סי' תרגל משצ"ז סק"ז)] והאחרו' האריכו בה.

ומ"מ נראה דיסוד שיעורא דכולהו אחד הוא, דעשרה טפחים הוא שיעור רשות ומקום, וממילא צעין מחינה למקום עשרה, וכן סכך המסכך על גבי מקום עשרה, והא דעשרה טפחים הוי שיעור רשות ומקום היינו משום דהך שיעורא חזי לדירה^ז, ולפ"ז יתכן דבאמת כל הנך תלתא דיני איכא בסוכה, ומ"מ יסוד שיעורא דכולהו אחד הוא.

ולקמן (ד ז) ילפי' תחילה מארון וכפורת דלמעלה מי' טפחים מיפסקא רשותא וחיציא רשותא אחריתי, ופרכי' (ה ז) דאכתי ממאי דחללה עשרה צר מסככה אימא צהדי סככה ומשני דילפי' מכרוזים דכתיב צהו סוככים צנפיהם על הכפורת אלמא דגובה י' איקרי סככה, ומסקינן התם דיינו לרבי מאיר (דסדר אמת כלים דששה טפחים) אף לרבי יהודה (דאמת כלים דחמשה טפחים) מצואר התם דהך שיעורא דעשרה טפחים הוי בכלל מחינין הלכה למשה מסיני^י.

והנה לרבי יהודה ודאי משמע דהוי דין צמחינה, וכן למאי דילפי' מארון וכפורת דמיפסקא רשותא, היינו דמהתם שמעינן דזהו שיעור רשות וממילא צעין מחינה י' כשיעור הרשות, ובתוס' (ד ז) מצואר דה"ה מחינת שבת י' ילפי' מהתם (וכ"מ בעירוזין ד ז) וכתבו האחרו' דאף למסקנא דילפי' מכרוזים דצעין עשרה לצר מסככה, לא הדרינן מהך דרשא (וכדמ' בעירוזין שס), וכן מוכח לקמן (ד ז) גבי סוכה פחותה מעשרה טפחים וחקק בה להשלימה לעשרה דצפחות מעשרה לא הויא דופן כלל, אולם הא דילפי' מכרוזים לכאורה דינא אחרינא הוא, דליכא שם סכך ואהל צפחות מעשרה טפחים.

ולקמן (י א) גבי סוכה שתחת הסוכה איתא כל שאינה ראויה לדירה והיכי דמי דלא גבוה עשרה כו' יעו"ש ומשמע לכאורה דיסוד הדין משום דצפחות מעשרה טפחים לא חזי לדירה, אף יעוין בתוס' ר"פ הישן (כז ד"ה הישן) דנראה לכאורה דה"נ עיקר השיעור הוי צמס אהל ויעו"ש צרי"ף וצ"ר, וכן מצואר לכאור' מקושית הגמ' (י ז) והרי סוכה על גבי סוכה דקציעא ואמר שמואל כהכשרה כן פסולה יעו"ש, אלא דלמסקנת הגמ' שם, התם דלמפסל סוכה בעשרה הכא דלשוויי אהל צניר מעשרה נמי הוי אהל, צפשוטו משמע דהכא ל"ה שיעור אהל אלא גדר הדין דלפסולא דסוכה תחת הסוכה צעין הכשר סוכה בעליונה וא"מ ואכמ"ל [ויש שנקטו דלשם סכך צעין דיהא מסכך על גבי מקום הראוי לדירה (ויעוין צפמ"ג סי' תרגל משצ"ז סק"ז), ויעוין להלן מד' המאירי)].

ולקמן (ד ה) היתה גבוהה עשרה טפחים והוצין יורדין לתוך עשרה סבר אציי למימר אם חמתם מרובה מלאתם כשרה אמר ליה רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה

^א ויל"ע אמאי שיעור מחינה הוי בכלל מחינין ואינו בכלל שיעורין [ואף דביומא (פ א) איתא שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני, צפשוטו ל"ד והוא הדין שיעורי טומאה וכיו"צ ויש להאריך ואכמ"ל] ויתכן לדון עפ"מ כ"ב בחידושי רבינו חיים הלוי (פי"ז משנת) דדעת הרמב"ם היא בכלל מחילות רה"י דצעין שיהא גובהן עשרה עיקר השיעור אינו צענ"ס המחילות, כי אם צהמקום, דצעין שגובה עשרה שבו יהא מוקף מחילות, ואם מלאנו גובה עשרה שמוקף מחילות בכל העשרה שבו, לא איכפת לנו כלל צענ"ס המחילות אם הן מחזיקות עשרה אם לא עכ"ל (ועפ"ז ביאר שיטת הרמב"ם דלא אמרינן כתותי מיכתת צנחי) ויתכן דבכלל שיעורין איכללו רק שיעורי חפלא, משא"כ הכא דהוי שיעור צמקום [מיהו מטו משמיה דהגר"ח דמחילות דסוכה שאני, וצוה איכא שיעור י' טפחים צענ"ס המחילה (ויהא דין כתותי מיכתת) וע' תוס' (ד ז) ובשצ"ז (ז ז) ובשצ"ז (א שצ"ס) ואכ"מ].

^ד והנה שיעור רשות דעלמא היינו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים גבוהה עשרה, וכשם דאין מחינה לפחות מעשרה ה"נ אין מחינה לפחות מארבעה, ולכאורה נראה דיסוד הך שיעורא היינו משום דזהו מקום ישיבת אדם, דלקמן (ה א) איתא תרי לישני אי גברא באמתא יתיב או תלתא גברי בתרי

ובעיקר גדר דין הביטול, תמהו האחרו' דהא לא שייך דין ביטול אלא בתערובת, אך היכא דהמיעוט ניכר לעצמו לא שייך דין ביטול.

ולקמן (טז) העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית כו' אמר רבא לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה כו' ופרכי' וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קא מטטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ומשני אמר רב פפא בשחצטן דמהו דתימא נגזור אטו היכא דלא חצטן קמ"ל, ופירש רש"י חצטן השפיל ענפיו למטה מעורצין עם סכך כשר ואין נראין צעין וסכך כשר רבה עליו ומצטלה דמדאורייתא כל מילי בטל צרובא כו' אטו היכא דלא חצטן כו' דאינו מעורב ציניהם ולחודיה קאי ולא בטיל עכ"ל, וכבר עמדו הראשונים שם, דאף בשחצטן ואינן ניכרין זה מזה להדיא, אך הרי אפשר להכיר כל אחד [דהא לרש"י שם מיירי דהאילן עדיין מחובר] ולא הויא תערובת גמורה, ובפשוטו בעלמא כה"ג נמי ליכא דין ביטול [והראשונים שם ביארו שינויא דגמ' בשחצטן באנפי אחריני, ולדידהו לא אשכחנא התם כלל דין ביטול בניכר ואכ"מ].

ולקמן (טו א) המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ציניהן כמותן כשרה כו' לימא תיהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר פרוץ כעומד אסור אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן צנכנס ויזא והא אפשר לצמצם אמר רבי אחי צמעדיף רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף אם היו נתונים שתי נותנן ערב ערב נותנן שתי, ופירש רש"י וז"ל רבא אמר אפילו צמצמם ואם היו נתונים השפודין שתי נותנן לקנים של סכך ערב, דעל כרחק אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודין הרי הן נופלין לארץ והלכך הוה ליה כשר מרובה על הפסול ומצטן עכ"ל, ויעוין בתוס' שם (ד"ה והא אפשר) דפירשו הא דמשני צמעדיף שמרבה בפסל עד שמכסה

רד"ה ושחמתה מרובה מצלתה המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו ועל שם הסכך קרויה סוכה - צס' עמק ברכה (סוכה ס"א) עמד, אמאי הוה סכך רש"י להא דהמועט בטל ברוב, ותיפו"ל דבעינן כל בשיעור סוכה ז' על ז' וליכא, ותיריך דאף דאין סוכה אלא המציאה כל, מ"מ לא בעינן כל בשיעור סוכה, אלא אף אם כל הסכך לא גרם אלא כל משהו כבר מקריא סוכה, דאין סכך אלא הסוכך והמגין מן החמה והרי הגין והציאה משהו כל, ולהכי אי לאו דבטל ברוב וחסיד כלל עבד כל כלל, שפיר מקריא סוכה יעו"ש [ומ"מ נראה דודאי בעינן דיהא צסקך מחינה בשיעור סוכה זע"ז, אך לזה סגי בדין לבד, וכיון דעושה מקצת כל שפיר חשיב סכך כשיעור, אי לאו דמיעוט הכל בטל ותו לא חשיב סכך].

ובחי' הגר"ש קלוגר (הנדמ"ה ע"י מכון חכמת שלמה עמ' יא) כתב דע"כ מוכח מדברי רש"י דאף אי הויא סוכה גדולה ויש שיעור סוכה במקום הלל, מ"מ כיון דבכללות הסוכה חמתה מרובה, אף מקום הלל פסול, ולהכי הוה סכך רש"י לטעמא דביטול, ותמה על הפוסקים (סי' תרלא) דהשמיטו דברי רש"י בזה יעו"ש.

בגדר דין הביטול - משמעות רש"י דיסוד דינא דחמתה מרובה מצלתה משום דהמועט בטל ברוב, ויעוין בר"ן דביאר כוונת רש"י דהלל המועט בקרקע הסוכה בטל ברוב החמה שבקרקע הסוכה, אך אין כוונת רש"י דהסכך עצמו למעלה בטל ברוב האויר (ויעו"ש דיש מי שפירש כן) דהרי לשיטת רש"י גופיה ורוב הראשונים (כג ז) אף היכא דלמעלה שוין כי הדדי פסולה כיון דלמטה חמתה מרובה, וצ"ג דשוין למעלה ל"ש לדון ביטול על גוף הסכך [ולשון ר"ת צספר הישר (ח"י סי' סה) צידוע שהאויר מרובה על הקנים מלמעלה וצ"טן צמיעוטן, ולטעמיה דמיירי באויר מרובה מלמעלה].

אמתא יתיבי, והיינו דבישיבה מצומצמת (על רגליו) סגי צד' טפחים (וכן זהו שיעור פתח) ובישיבה כדרכו צעי ו' טפחים, ואפשר דגובה אדם היושב הוי י' טפחים, ומעתה נראה דשיעור רשות היחיד דעלמא היינו צמקום ישיבת אדם צצמאוס, ד' על ד' טפחים בגובה י', אלא דלדירת סוכה בעינן שיעור ישיבה מרווחת ולזה בעינן ו' על ו' טפחים, מצדד מקום השולחן, אך גובה סגי צי' כגובה אדם היושב, וזהו שיעור דירת עראי, לישיבה לחוד, ושיעור בית ודירת קבע הוי ד' אמות (כדלקמן ג א, צז) משום דזהו שיעור מקומו של אדם השוכב כדאיתא בעירובין (מה א) ומשום דצית קבע בעינן דחזי לשכיבה.

¹¹ ולבאורא אף אי נימא כתי' העמק ברכה, מ"מ אחר דמבואר דצברי רש"י דשייך דין ביטול ברוב צחמה וכל, לכאורה צדקו לדינא ד' הגר"ש קלוגר דהיכא דבכללות הסוכה איכא רוב חמה בטל הכל המועט והוי כמי שאינו (לשיטת רש"י) אך י"ל דכל דאיכא שיעור סוכה דלילתו מרובה, אמרינן דל מהכא שאר הסוכה [והיינו צמקום דאיכא הכשר דפנות להנך ז' טפחים דלילתן מרובה, אך היכא דהכשר הדפנות הוי רק לכללות הסוכה דחמתה מרובה, וצ"ע ז' דלילתן מרובה ליכא הכשר דפנות, אה"נ דיפסל] ויעוין צמאירי (יט א) דכל דבכללות הסוכה צילתה מרובה אף דאיכא צה שיעור ז' על ז' דחמתו מרובה מכשרינן ליה צצירוף שאר הסוכה, דדיינינן על כל הסוכה כולה [וכן נטה הצ"ח (סי' תרלא) וכן סתימת השו"ע והפ"ע] ומ"מ י"ל דאף היכא דכללות הסוכה חמתה מרובה, כל דאיכא שיעור סוכה דלילתה מרובה, אמרי' דל מהכא ואין השאר מגרע וכנ"ל, וכ"ש למה דנסתפק הר"ן (ט א מדפה"ר) דאף צצילתה מרובה, כל דאיכא שיעור ז' על ז' דחמתו מרובה באפ"י נפשיה קאי ולא מכשרינן ליה מכח הרוב (והו"צ צ"י וצרמ"א) דודאי היכא דהוי איפכא דאין הרוב מגרע.

השפודים ונמלא סכך כשר רצה על סכך פסול ומצטלו, וכתבו
 דהוא כפירוש רש"י גבי שתי וערב, אך תמהו החוס' וז"ל דאין
 דומה שיתצטל סכך פסול בכשר אף על פי שהכשר רוב כיון דאין
 מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפני עצמו כמו שפי' בקונטרס
 דכשחצטן דלעיל שעירבין ואינו ניכר הי ניהו פסול עכ"ל.

אך לכאורה מדברי רש"י (גבי שתי וערב) חזינן דאף דניכרין, אך
 כיון דמונחין ממש זה ע"ג זה, איכא בזה דין ציטול, והתוס'
 תמהו בזאת דהא כה"ג ניכרין אין ול"ש ציטול [אלא דגבי חצטן
 מצואר מתוס' דניחא להו, ואף דהתם נמי אפשר להכיר
 המיעוט, ומשום דהתם עכ"פ במקומן מעורבין הן ממש ואין
 ניכרין כלל, אלא דאפשר לעמוד עליהן ע"י חיבורן].

ובאמת יעוין צריטב"א ובר"ן גבי חצטן דעמדו בזה, דהא
 אפשר לעמוד על האיסור והיאך בטל, וכתבו דבאמת
 לא הוי מדין ציטול צרוז דעלמא ממש יעוין שם, אך לשון רש"י
 התם דמדאורייתא כל מילי בטל צרוזא עכ"ל, ונראה לכאורה
 דהוי מדין ציטול צרוז ממש (מיהו דרך הריטב"א יתכן דיש להעמיס
 בלשון רש"י יעו"ש) ויעוין בשערי ישר (ש"ג פ"ב) וז"ל דואכ"מ.

ביאורי האחרו' - ר' שמואל ז"ל (בס' זכרון שמואל סי' כט) כתב
 לבאר דברי רש"י הכא גבי מיעוט כל בתרי אנפי, הא'
 (בדרך הצ') דהכא הוי מדין ציטול צרוז ממש, דיסוד דין ציטול
 צרוז הוי משום דאיכא סתירה בין הרוב למיעוט [ויעוין בשערי
 ישר (ש"ג פ"ה ובכ"ד) דיסוד דין ציטול צרוז הוא, דכיון דאיכא
 סתירה בין דין הרוב לדין המיעוט, מצטל הרוב את דין המיעוט
 וחייב דין הרוב על הכל] אלא דעלמא כל היכא דהמיעוט ניכר
 ליכא כלל סתירה בין הרוב למיעוט, דכל חד קאי בדיניה, הרוב
 מותר והמיעוט אסור, ורק היכא דאין המיעוט ניכר דלולי
 הציטול ייאסר הכל, ונמלא דהמיעוט מתנגד לדין הרוב, ע"י
 זה בטל המיעוט, אך הכא אף דהכל והחמה ניכרין מ"מ איכא
 סתירה בין הרוב למיעוט, כיון דהנידון על שם הסכך, דמיעוט
 הכל נותן לסכך שם סכך דלל, ורוב החמה מתנגד דאין זה סכך
 דלל, ולהכי בטל המיעוט צרוז לענין שם הסכך, ומעיי'ו באילת
 השחר (נד' באילת השחר סוף גיטין ובשלמ"י).

ועוד צידד ר' שמואל ז"ל (בזכרון שמואל שם) לבאר (בדרך הא')
 דלא הוי כלל מדין ציטול צרוז אלא מדין רובו ככולו,
 דילפי' ליה בגזיר (מב' א) מקרא, וה"נ מדין רובו ככולו דיינינן

הכל כחמה, והך דינא אינו כלל מדין ציטול צרוז [ויעוין עוד
 באמרי משה (סי' א' ס"ק סז) דכתב ליישב כן קושית הראשונים
 בההיא דחצטן, דלא הוי מדין ציטול צרוז אלא מדין רובו ככולו
 ולהכי הוי אף בניכר יעו"ש, והיינו דע"י דחצטן חשיבי כדבר
 אחד אף דניכר המיעוט, וממילא נידון הכל כסכך כשר מדין
 רובו ככולו] ויעוין עוד בקה"י (סי' א').

ובסו"ד כתב ר' שמואל ז"ל, דיתכן דבאמת גם גדר דין רובו
 ככולו הוי מדין ציטול צרוז וכדרך הנ"ל, דיסוד הדין
 משום התנגדות שם הרוב לשם המיעוט (ויעוין באילת השחר שם)
 ויעו"ע צשי' ר' שמואל ז"ל (סנהדרין ג' סקמ"ב).

ובקובץ הערות (סי' נט סק"ג ד') כתב וז"ל בכל תערובות שם
 הרוב על כל התערובות והמיעוט מתצטל לגבי הרוב
 ונקרא שם הרוב גם על המיעוט כו' מוכח מדברי רש"י דגם
 בתערובת, ההיתר הוא משום דהמיעוט מתצטל לגבי הרוב ושם
 הרוב על המיעוט, דכיון שנתערבו, כל התערובות חשיב כדבר
 אחד, ויש לקרות התערובות על שם הרוב או על שם המיעוט,
 ואמרינן רובו ככולו עכ"ל, ויש להאריך בהנך ענייני.

דברי הראשונים - הנה בדברי רש"י מצואר דיסוד החסרון
 דחמתה מרובה משום ציטול צרוז, ולד' האחרו' יתכן
 דכוונתו לדין רובו ככולו, אך לשון הרמב"ם (פ"ה מסוכה הי"ט)
 סכך שהיו בו חלונות חלונות שהאוויר נראה מהן, אם יש בכל
 האויר ככל מקום המסוכך הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה
 מרובה על כלתה, וכל שהחמה מרובה על הכל אינו סכך עכ"ל,
 וז"ל הריטב"א שחמתה מרובה מזלתה פירוש דלא חשיב סככה
 כו' בעי שיהא ראוי להסך ולעשות כל דללאו הכי לא מיקרי סכך
 כלל כיון דקליש כולי האי דלא חזי למעבד כל עכ"ל יעוין שם [ול'
 התוס' רי"ד (כ"ב) כל זמן שחמתה מרובה מזלתה אפי' אם הי'
 נכון שלא נכנסה אלא מחור קטן היא פסולה שכיון שחמתה
 מרובה מזלתה בטל ל' להאי סכך לגמרי כאלו אינו עכ"ל] אך
 לכאו' גם לדבריהם כיון דתלי בשיעור רוב, משמע דהוי מלתא
 דדין רובו ככולו, דהרוב קובע שם הדבר.

ושחמתה מרובה מצילתה פסולה - לקמן בפרק הישן (כ"ב א)
 תנן שצילתה מרובה מחמתה כשרה, ובגמ' (כ"ב ב)
 פרכי' שצילתה מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי פסולה והא
 תנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצילתה פסולה הא כי הדדי

י' ובעינן הך סברא בשערי ישר (ש"ג פ"ב) וז"ל ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור, אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה על מחצה טמא
 כו' וכ' שם הר"ש והרא"ש דאם לא בללן אלא חצר שתי חתיכות יחד ועשה מהם כלי וידוע מקום הטמא והטהור אמרינן בתוספתא הכל הולך אחר
 עושה המעשה, היינו צומה נעשה המלאכה ע"י כלי זה אם ע"י זה או צד זה יעו"ש, וענין זה ג"כ הוא מדין אחרי רבים להטות ילפינן והוא דלזורת הכלי
 ואיכותה מקובץ ע"י חלקי הברזל ואזלינן בתר רוב והמיעוט כמאן דליתא דמי, אף שהמיעוט ניכר בחוק הכלי אבל כיון שהמיעוט צפני עמנן לאו כלי הוא,
 וכשאנו דנים על זורת הכלי בשלמותה, אז אינו ניכר בזה החלקים, ומשום הכי בטל המיעוט ואינו גורם דין על הכלי, אם לא שניכר מעשהו בכלי, היינו
 שעושים מלאכה ע"י המיעוט, ובכה"ג מצינו דין ציטול גם בניכר המיעוט בחוק הרוב עכ"ל ויעו"ע שם (פכ"א וש"ד פ"ב).

דכח החמה לזקוע יותר משיעור הפירצה, ממילא כל דזמחילת הסכך עלמו פרוץ כעומד, הרי זה כפרוץ מרובה דזפנות, דהרי ע"י הך פירצה איכא זקיעת חמה יותר מן הפירצה [ויעוין עוד בר"ן שם, ויש להאריך עוד בזה].

תירוץ הרא"ש - הרא"ש (פ"ב סי' ג') תירץ וז"ל לא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד, דדוקא גבי סכך פסול וסכך כשר המוגחין זה אלל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתיליה לעיל (טו א) אמתני' דהמקרה סוכתו דשפודין וכו' אלל גבי סוכת סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הלל מרובה, וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה פחות משלשה אף על פי שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה עכ"ל. ולכאורה כוונתו דדין פרוץ כעומד שייך דוקא צדיני מחיצות, דבזה קי"ל כרז פפא דהכי דאגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה, משא"כ לענין סכך דבעינן דיהא מיכל, לא תלי בגדרי מחיצות, וזוהי 'ניתנה הלכה שיהא הלל מרובה' (ואף דלמטה סגי במחצה זל, ויתכן דסגי אף בזמיעוט זל למטה כל דלמעלה סכך מרובה וכנ"ל, מבאריס דלעולם בעינן רוב זל, אלא דלא בעינן זל דקרקע הסוכה וסגי דלמעלה סמוך לסכך איכא רוב זל) ורק בגוונא דאיכא סכך כשר ופסול, דאיכא זל, והנידון רק משום דמקמתו פסול לסיוך, בזה מדמי בגמ' לדניני מחיצות דסגי במחצה סכך כשר'.

והרמב"ם (פ"ה מסוכה ה"ז) כתב וז"ל סיכך דזכר פסול ודזר כשר זה צלז זה ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב שלשה טפחים אלא פחות, אם היה כל הסכך הכשר יתר על כל הסכך הפסול כשרה, ואם היה זה כמו זה צמנאום אף על פי שאין במקום אחד שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב עכ"ל, ותמהו האחרו' דהא קי"ל כרז פפא דפרוץ כעומד מותר וכדפסק הרמב"ם גופיה (פ"ז משנת ה"ז).

ויעוין במגיד משנה שם דביאר זשיטת הרמב"ם כסברת הרא"ש דהכא גרע כיון דלולי הפסול הוי חמתה מרובה, אלא דס"ל דאף בסכך כשר ופסול כן הוא, כיון דאילו ינטל הסכך הפסול הויא חמתו מרובה, וז"ל יש לי להעמיד דברי רבינו, דע שעל כרחנו יש לנו לומר דסכך פסול לענין זה כפרוץ הוא נחשב, דאי לא היאך הקשו מן המשנה לרז הונא דאמר פרוץ כעומד פסול דהא הכא ליכא פרוץ מידי אלא לאו ש"מ דלענין פרוץ

כשרה, ומשני כאן מלמעלה כאן מלמטה, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת. ונחלקו הראשונים שם דביאור דברי הגמ', רש"י ורוב הראשונים (רבינו חננאל, הרי"ף, הרמב"ם פ"ה ה"ט, הראב"ד בהשגות לבעה"מ, הרמב"ן במלחמות, התוס' ר"ד ועוד) פירשו דמתניתין הכא דריש מכילתין מייירי למטה דקרקע הסוכה, דבזה סגי דשוו להדדי, דבזה"ג ע"כ למעלה הסכך מרובה על האויר, ובמתני' דלקמן דפרק הישן מייירי למעלה בסכך עלמו, דבזה היכא דשוו להדדי פסולה, ומשום דבזה"ג למטה החמה מרובה, דדרך החמה להתרחב הרבה יעו"ש, ודנו האחרו' בגוונא דלמעלה הסכך מרובה מעט באופן דעדיין למטה החמה מרובה [וכמבואר ברש"י דדרך החמה להתרחב הרבה, ובפשוטו כן החוש מוכיח, וע' ראשון לציון (טו א בסו"ד)] ויש להאריך בזה.

קושיית רבנו תם - התוס' והראשונים (שם) הביאו קושיית רבנו תם, דהא קי"ל כרז פפא דפרוץ כעומד מותר, ואמאי פסלינן שוין מלמעלה, ובפרט דרז פפא גופיה מסייע להך שינויא, והרי מבואר בגמ' (טו א) דאף לענין סכך שייך דינא דפרוץ כעומד, דמותבינן לר"ה בריה דרז יהושע דאסר פרוץ כעומד מדתנן המקרה סוכתו דשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ציניהן כמותן כשרה, ומצינו בזה כמה דרכים דבדברי הראשונים.

תירוץ הרמב"ן - הרמב"ן במלחמות (י ד מדפה"ר) תירץ וז"ל דכי אמרי' פרוץ כעומד מותר הני מילי דדופן שבת ובסכך פסול, דכי היכי דאגמריה רחמנא למשה התם לא תפרוץ רובה הכי נמי אגמריה בסוכה לא תסכך בפסול רובה הא כי הדדי תרוייהו מותרין, אף על פי שהוא חשוב כפרוץ לענין הכשרה דסוכה מיהו אין פסולה רבה על הכשרה, אלל באויר אי אפשר לומר כן, שכיון שאם הם שוין מלמעלה האויר רבה מלמטה הרי נפרץ רובה, דסוכה צלל תלה לה רחמנא והרי אין זו עשויה ללל יומם מחורב שהרי חמה רבה עליה מלמטה ומצטלה מתורת סוכה, ומש"ה בעינן שוין מלמטה עכ"ל. ולכאורה כוונת הרמב"ן, דזמחילות מן הלד, דיסודן למנוע דריסת בני אדם ובקיעת גדיים וכיו"ב, כיון דאי אפשר להכנס בפירצה אלא כשיעור הפירצה, כל דפרוץ כעומד סגי, כיון דליכא רוב פרוץ, אף גדר מחיצה דסכך היינו למנוע זקיעת החמה, וכיון

¹ רובס' פתח הבית (דבר צמח סי' תלל) כתב וז"ל ולכאורה בסכך גזול כהאי גוונא יראה שהוא פסול כיון דהוי מלוא הבאה בעצירה, דאם לאו הגזול היה חמתה מרובה וזריך עיון עכ"ל, והיינו דלענין דין מלוא"ע זריך לדון האם היתה הסוכה כשירה לולי העצירה, והכא לולי הסכך הגזול היתה הסוכה פסולה. אך לכאור' למה דנטה הגרש"ש בשערי ישר (ש"ג פ"ב) דדין מלוא הבאה בעצירה הוי פסול בחפשא, א"כ דין סכך גזול ככל סכך פסול, אך א"מ דיש לומר דמכח העצירה חייל פסול דמלוא"ע בכל הסוכה [ויעוין בס' פתח הבית (שם סי' תרכה) דלן ליישב קושיית תוס' (ט א) הנודעת למאי איצטריך קרא לפסול סוכה גזולה ותיפו"ל מדין מלוא"ע, וכתב ליישב דנפק"מ בסיכך בסכך הגזול מעל סכך הכשר, דאי משום פסול מלוא"ע, כיון דאף לולי הפסול הסוכה כשירה ל"ש דין מלוא"ע, אך כיון דנתחדש פסול גזול בסכך, פוסל כגודו, ולכאורה לדברי הגרש"ש יש לדון בזה, אך י"ל דכל דהסוכה כשירה לולי העצירה ממילא לא חייל כלל פסול דמלוא"ע וכנ"ל].

ועומד סכך פסול כפרוץ הוא נחשב וכמ"ש רבינו, וכיון שכן ודאי צעין סכך כשר טפי פורתא דאי לא מאחר דכפרוץ הוא הויא לה למטה חמתה מרובה מזלתה כדאיתא ריש פ' הישן כו' עכ"ל [וסיים המגיד משנה וז"ל וא"ת א"כ סוגיין תקשי לך אמאי קא פריך לרב הונא דהא אפילו לרב פפא על כרחין מתניתין צמדיף וכדאמרן, יש לומר דהוה מצי למימר ולטעמך ולא אמר עכ"ל, ומצאריס בזה, דבאמת הרי צ' קושיות חלוקות נינהו, דלרב הונא צריה דרב יהושע דפרוץ כעומ אסור פרכי' דחסר צעיקר המחיצה דסכך, אך לר"פ הא לא קשיא, אלא דמ"מ קשיא קושיא אחריתי דצסוכה צעין צילתה מרובה והכא לולי הפסול חמתה מרובה, ולהכי לא פריך אלא לר"ה צריה דר"י, דהך קושיא באמת לא קשיא אלא לדידיה, אלא דמ"מ הוי מצי למימר ולטעמך, דלר"פ נמי קשיא מכח דחמתה מרובה].

אך צדעת הרא"ש ציאלרו האחרו' (ע' ערל"ג) דכיון דכמו כן אס נטל הסכך הכשר תהא חמתה מרובה שפיר חשיב הסכך הכשר כעושה רוב כל, ועוד דאפילו אי לא חשיב כעושה רוב כל, מ"מ דיינינן דתרווייהו שוין ועושה כל אחד מחצה, וצוה י"ל דדמי לדין מחיצות דאמר' פרוץ כעומד מותר (ויעוין בחזו"א סי' קג סק"א וביד אפרים סי' תרכו צמג"א סק"צ) [ולכאו' יש להוסיף עוד ע"פ המצואר ברש"י דיסוד הפסול בחמתה מרובה משום דמיעוט הכל בטל ברוב החמה, וא"כ היכא דאיכא מחצה כשר ומחצה פסול, ל"ש לדון דהכל הכשר בטל בכל הפסול, דודאי תרווייהו שקולין נינהו ואין כל האחד מרובה מחצירו, אך היכא דהפסול מרובה י"ל דאמר' דכל הפסול מצטל את הכשר (ואף לר"י דמצ"מ אינו בטל, אך הכא דצפשוטו ל"ה מדין ציטול ברוב דעלמא י"ל דלכו"ע בטל) ויל"ד].

והריטב"א (כז צ) דחה קושית רבנו תם וז"ל וליתא דהא פרישנא צמתניתין דהתם צשמילא הריוח סכך כשר צענין שהוא מרובה על הפרוץ, ולא דמי לדופן צבת כדכתבינא התם עכ"ל ומצואר מדצריו דלמסקנא דמשני לרב הונא צריה דר"י דמיירי ברוב עומד, אף לרב פפא מוקמינן הכי (וע' ריטב"א טו א), ויעוין עוד צמאירי (כז א) צשם יש מפרשים 'שלא אמרו פרוץ כעומד מותר לסכך אלא צדפנות' (ויעו"ע צפי

הראמ"ה טו צ) ויעוין לעיל מהמגיד משנה דהוי מצי למיפרך אף לר"פ.

שיטת רבנו תם - התוס' והראשונים (כז צ) הציאו צשם רבינו תם דפירש צצרי הגמ' אפיכא, דמתני' דידן דמכשרה צשוין מיירי צשוין מלמעלה ומתני' דפרק הישן דפסלה צשוין מיירי צשוין מלמטה, אך מצינו צצצרי הראשונים צ' שיטות צצצריו (וב' הדרכים איתנייהו לפנינו צספר הישר חי' סי' שסה וסי' שסח).

בס' הישר (סי' שסה) כתב וז"ל ל"א אפיכא כאן מלמעלה כאן מלמטה, הא דדייק כי הדדי כשירה מלמעלה כגון שקירה את הסכך צקנים ויש ציניהן ריוח כמו כן צצימאוס דקיימא לן כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר דהכי פסקינן הלכתא צפרי' קמא דעירוצין ומייתי לה סיעיעתא ממתני' דהתם דקתני ובלצד שלא יהו פרוצות יתירות על הצנין משמע כי הדדי מותר, והא דדייקי' כי הדדי פסולה מלמטה שדרכה של חמה להיות מתקצרת ויורדת והכל מרחיב, לא ולמד משחרית וערבית כמה צל האדם מאריך, וכיון שחמה והכל שוין מלמטה לארץ צידוע שהאור מרובה על הקנים מלמעלה וציטלן צמיעוטן, והיינו דמפרש רב פפא לטעמיה דאיהו אמר לעיל פרוץ כעומד מותר, וקאמר הכא דהיינו דקאמר' אינשי כוזה שהוא רחב מלעיל כאיסתירא שהוא קצר מלתחת עכ"ל, ומצואר דלרף זו דאדרבה דרך הכל להרחיב מלמטה, ולפ"ז הוא להיפך ממש משיטת רש"י ודעמיה.

ובן הציא התוס' רי"ד (כז צ) צשם רבינו תם וז"ל שאם היה מלמעלה כי הדדי כשרה שאם החמה מלמעלה כוזה אינה מלמטה אלא אסתירא שהיא פלגא דוזה והו"ל צלתה מרובה מחמתה עכ"ל, וכ"כ הרא"ש (פ"צ סי' ג') צשם צעל העיטור צשם רבותיו ד'אם יש צין קנה לקנה כמלא קנה למעלה ולמטה צלתה מרובה מחמתה שהחמה מועטת למטה כשרה ואם למטה כי הדדי ולמעלה חמתה מרובה מזלתה פסולה', וז"ל צעל העיטור (הל' סוכה דפ"ג ע"ג) אנו כך קבלנו אם יש צין קנה לקנה כמלא קנה למעלה, למטה צילתה מרובה מחמתה שהחמה מועטת למטה כשרה, ואם למטה כהדדי למעלה מרובה (מ)חמתה ופסולה וכן הלכתא עכ"ל.¹

¹ ותמהו דהיאך נחלקו צצצר שהחוש מעיד עליו, דחזינן דהחמה מתרחצת למטה [והוא משום דקרני החמה נכנסות גם צאלכסון ככל אור המתפשט גם לצדדים (מלצד קרני לייזר)] ויעוין צק"ג וכצד תמהו ע"ד.

ובפשוטו מצאריס צשיטת צעל העיטור ודעמיה, דהנה עיקר גדר כל היינו מקום דאין מגיעות קרני השמש הישירות (דעצם האור מוחזר אף למקום הכל ע"י האור ושאר הגופים, וצלא"ה היה המקום חשוך לגמרי) וצמקום פתוח לגמרי מגיעות קרניים מכל גוף השמש, אך היכא דאיכא צצצר המיכל, אף צמקום דעדיין מגיעות קרני שמש, מ"מ אין מגיעות הקרניים אלא ממקצת השמש, ומקצת השמש מוסתרת, וצכה"ג נראה המקום מוצל צמקצת, והוא המכונה 'חצי כל' [ויעוין צנדה (כז צ) 'צין חמה לצל' (וע' איכה רצה א כט וצשיצולי הלקט סי' רסג הו' צא"ר וצמשנ"צ סי' תקנא ס"ק צב)].

דוקא, לא מהני לזה דין לצוד, דנהי דע"י דין לצוד חשיב כסתום, אך לא הוי כסתום בסכך כשר יעו"ש.

אך עוד תמהו דהא לרבי זירא לכאורה ודאי בעינן סכך המיכל (אלא דבלא"ה עמדו האחרו' דלכאוף לר"ת שינויא דגמ' לקמן אחי רב כרז פפא ולא כר"ה בר"ה דר"י, ויתכן דה"נ סוגיא דהתם דלא כרבי זירא אלא כרבי רבא) ועוד דאם איתא דלא בעינן כל כלל, אמאי תנן חמטה מרובה מזילתה, הו"ל למיתני שהאור מרובה על הסיכוך (ויעוין בקה"סי א').

ויש שציארו בשיטת ר"ת דמודה דלסכך בעינן כל, אלא דמ"מ סגי בכל כל דהו, וכדחזינן לכאורה בשיטת רש"י דאי לאו דמיעוט הכל בטל ברוב החמה הוי סגי במיעוט כל, ויש לומר דר"ת סבר דלא שייך בזה ענין ציטול כיון דהוא ניכר וכדעמדו האחרו' בשיטת רש"י (ואף בספר הישר בדרך הא' בס"י שסה נקיט נמי ציטול וכנ"ל).

אך הקשו דא"כ בגוונא דליכא חסרון צדין מחינה, וכגון דאיכא לצוד (ואף אי לצוד לא מהני בסוכה מדאורייתא, אכתי משכח"ל בלצוד דשמי וערב) ואיכא מקצת כל, וכגון דחמטה מרובה על זילתה במשהו, אמאי לא מהני, וע"כ דאף לר"ת בעינן עכ"פ מחצה כל.

ובאמת לשון רבנו תם בספר הישר 'אלמא אינו תלוי בחמה אלא טעמא משום שזריך סכך חשוב' הרי דסיים דבעינן סכך חשוב, ולא כתב דבעינן מחינה, ולכאוף משמע קצת דמודה רבנו תם דלשם סכך בעינן דבר המיכל, אלא דהנה כבר תמהו הר"טצ"א והר"ן ז"ל דהא דמשמע דמודה רבי יהודה דבעינן זילתה מרובה מחמטה, והרי מכשיר סכך הגובה למעלה מכ' אמה דליכא כל סוכה, והאחרו' הוסיפו לתמוה דלרבה אף לדין מכשרינן בדפנות מגיעות לסכך, והריטצ"א תי' דנהי דלא בעי כל צפועל אך בעי סכך הראוי לעשות כל אילו ישפילנו, והר"ן תי' דסגי בסכך העושה כל תחתיו בסמוך לו, ואף דאינו מיכל בקרקע הסוכה [ומשום דלדין דלית לן דרבי זירא, דין כל לא הוי דין צ'סוכה' אלא צ'סכך'] ועד"ז מבאריס בשיטת רבנו תם, דאף

אולם בספר הישר (סי' שסה) פי' רבנו תם באופן אחר וז"ל הכי פירושא כאן מלמעלה כאן מלמטה כו' ששיעור משנה דדייקא מינה הא כי הדדי פסולה שיעור זה נותן למי שמודד האויר מלמטה כו' הואיל ומודד מלמטה אז אין האויר נראה יפה ונראה לו כאילו מועט, וראיה ונהי בעינינו כחגבים, כוכב הרי הוא גדול הרבה אלא שנראה בעינינו קטן, כמו"כ כאן אם זילתה מרובה מחמטה וכו' מפני שאינו רואהו כולו אמרו חכמים הא כי הדדי פסולה ומסתמא הרי הוא גדול במקומו ומרובה על העומד הרי מן הדין פסולה, והא דדייקי' כי הדדי כשרה היינו למי שמודדין מלמעלה ובמקומו יכול למודדן בצמזום ומשום הכי כשרה דפרוץ כעומד הוא דקיימא לן בעירובין פרק קמא דהלכה כמאן דאמר פרוץ כעומד מותר כו' עכ"ל, וכן הביאו התוס' וש"ר בשם ר"ת (ויעוין בר"ן דז"ל דהאור מחמעט לעין הרואה טפי ממה דמחמעט העומד) וכן הביא בעל העיטור שם בסו"ד בשם רבנו תם וז"ל ור' יעקב ז"ל פי' אדם עומד למטה רחוק מן הסכך כו' עכ"ל.

ביאור שיטת רבינו תם - לדרך הב' מבואר מדברי רבנו תם דאע"ג דאיכא רוב חמה, כיון דבסכך למעלה הוי מחצה למחצה דהוי פרוץ כעומד מהני, ומאינו כמה דרכים בציאור הדבר.

לשון רבנו תם בספר הישר (סי' שסה שס) מה לנו בחמה שהרי אפי' בעשתרות קרנים שאין החמה זורחת שם [ש]העובי ממעטה אנו אוסרין אלמא אינו תלוי בחמה אלא טעמא משום שזריך סכך חשוב עכ"ל, ולפ"ר יש לפרש לדין סכך לא בעינן כלל כל, וסגי דמתקיימים בסכך גדרי מחינות, וכן נקטו כמה אחרו' בשיטת רבנו תם.

אך כבר הקשו הרא"ש והתוס' ר"י"ד (כז ז) דאם איתא דלסכך סגי בגדרי מחינות, אמאי בעינן פרוץ כעומד, ואמאי לא סגי בלצוד דהויא מחינה בעלמא, והוכיחו מהכא דע"כ בסכך לא סגי בגדרי מחינות, ובעינן כל דוקא. ובשיטת רבנו תם כתב השפת אמת, דכיון דלסכך בעינן סכך כשר דפסולת גורן ויקב

ומעתה אם נדון להך 'חזי כל' ככל ולא כחמה, באמת החמה מתמעטת בנקב אף בשעה דהחמה בראש כל אדם, דאף כנגד הנקב מוסתר חלק מגוף השמש, וא"כ יש לומר דנחלקו בעל העיטור והראשונים אי 'חזי כל' הוי בכלל החמה או בכלל הכל, דלבעל העיטור חשיב כל, וממילא החמה מתמעטת והכל מתרבה, ולהראשונים כיון דאכתי מגיעות קרני שמש ישירות ממקצת השמש, הוי בכלל חמה, ואדרבה החמה מתרחבת כיון דחלק מקרני השמש הישירות מתפשטות אף לזדדי הנקב [והוסיפו ז"ל דיתכן דהיכא דהנקב קטן מאד, באופן דאין מגיעות קרני שמש אלא משיעור מועט מאד של השמש, דבכה"ג נראה הדבר לעין כמעט ככל גמור, מודים הראשונים דליכא חשיבות להך חמה ודיינינן לה ככל, ולפ"ז סכך המנוקב בנקבים דקים ממש, יתכן דחשיב ככולו כל ולא כרוב כל, ומיושב בזה הא דמשמע בגמ' (ע' טו א, יח א) דלמ"ד פרוץ כעומד מותר סגי להניח פסל צין נכרים ואף דאין צין נכר לנסר אלא כמלא נכר, ואף דנכרים סתומין לגמרי וסתם פסל יש בו נקבים, ולכאורה נמא דאיכא רוב סכך פסול, ויעוין בחזו"א (סי' קג סק"א) דדחק דלא מכשרינן פרוץ כעומד אלא בסכך מעובה כמין בית בלא נקבים כלל ואף בגוונא דבסכך הפסול איכא נקבים יעו"ש (ואכמ"ל) אך להנ"ל נקבים קטנים מאד חשיבי כמאן דליתנהו, ומשום דמיעוט החמה החודרת דרך נקב קטן מאד נידון ככל לכו"ע (וע' ריטב"א יט א) וכן לאידך גיסא כל מועט מאד אפשר דנידון כחמה לכו"ע].

והפנ"י בסוגין כתב לשיטת רבנו תם (בתוס' ט ז) ודעמיה דסכך למעלה מכ' לא חשיב סכך פסול [ומאטרף עם סכך שלמטה מכ', ועכ"פ לא פסיל סכך שנגדו] ליכא חסרון דתולמ"ה, ולכאורה לפ"י לשיטת תוס' (ד א) ודעמייהו דסכך למעלה מכ' חשיב סכך פסול יהא חסרון דתולמ"ה, ויעוין באחרו'.

מנא הני מילי אמר רבה דאמר קרא למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתו את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא - הנה לכאור' הא פשיטא דאף לרבה הוי דין זענא הסוכה דתהא ששיצתה ניכרת, ולא הוי דין זענא הישיבה (וע' מרחשת ח"א סי"ח) דהא סומא נמי חייב בסוכה ומקיים מצוה סוכה אע"ג דלא שלטי עיניה בסכך, ולקמן (ע"ז) איתא דלרבה היכא דדפנות מגיעות לסכך כשרה אף למעלה מעשרים, דע"י הדפנות שלטא עינא בסכך, והיינו משום דזכא"ג ענא הסוכה נעשית סוכה ששיצתה ניכרת.

ודנו האחרו' האם מהניא אלמתרא בסוכה כשם דמהניא צמזוי (לחד מ"ד עירוזין ג א) ולידדו דהכא לא מהני, דזענין דתהא סוכה ששיצתה ניכרת מחמת עצמה, ול"ה כדפנות מגיעות לסכך דמהני, דשאני דפנות דהווי חלק מן הסוכה, אך אכתי דנו בגוונא דעשה את הסכך עצמו אלמתרא, וכגון דליפהו זהב וכיו"צ (דלידדו האחרו' דלא פסיל) דלכאורה כה"ג לא גרע מדפנות מגיעות לסכך.

למען ידעו דרתיכם כו' יודע שהוא דר כו' - צס' המכתם (צס ר"ט) זיאר דדרשא משום דדרתיכם כתיב חסר, ודרשינן ידעו דרתיכם ידעו דירתכם יעו"ש.

תד"ה אמר רבה, קצת קשה ללישנא קמא דברישי עירובין גבי מקצת סוכה בתוך עשרים דאמר רבה הסוכה פסולה הא שלטה בה עינא כיון דאין חללה עשרים כו' ויש לומר דהא מפרש התם טעמא משום דסוכה דביחיד קא הויא לא קא מדכר וזימנין דמישתקיל כו' - דצרי תוס' תמוהים, דמעיקרא מאי קשיא להו, והא מבואר להדיא דצברי הגמ' דלא פסיל רבה אלא מדרבנן משום גזירה, ואף דתירצו כן, אך מעיקרא מאי קשיא להו.

וביארו האחרו', דצסוגיא דהתם אמר רבה מקצת בתוך עשרים ומקצת למעלה מעשרים צמזוי כשר בסוכה פסול ופרכי' מאי שנא צמזוי דכשר דאמרין קלוש סוכה נמי לימא קלוש כו' סוכה דליחיד היא לא מדכר כו' ומשמע להו דאף

דזענין סכך המיכל, מ"מ לא זענין כל צפועל צקרקה הסוכה, וסגי דענא הסכך ראוי למעצד כל, ולהכי סגי דשוין למעלה, דכה"ג צסומן לו איכא מחנה כל.

תד"ה דאורייתא, א"נ אי הוה תני ימעט הוה משמע כמות שהיתה מדלקת ישפילנה וזה אינו למאן דאמר הדלקה עושה מצוה - האור זרוע (סי' רפט) הציא פלוגתת הר"ר צרוך מריגנצבורק והר"י הלצן זעשה סוכה בתוך הצית ולאחר מכן הסיר התקרה אי פסול משום תולמ"ה (והעמק צה"ג סכ"ד וצדכ"מ סי' תרכו) וז"ל אומר הר"ר צרוך מריגנצבורק שאם עשה סוכה בתוך הצית תחת התיקרה ואח"כ הסיר התיקרה שאינו מועיל כלום כיון שתחילה עשה צפסול והתורה אמרה תולמ"ה כדאמר הכא וה"ר יצחק הלצן הכשיר דאין שייך לומר תולמ"ה אלא היכא דגוף הסכך היה צפסול כמו גפן ודלעת וקיסוס מחוצרים כמו חזילין דפסלום רצנן אצל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא שתקרה גורמת לו הכי נמי דכשר אפילו לאחר שהסיר התיקרה לאחר סיכוכה וכן הוא האמת כדצרי כו' עכ"ל.

וכתב הל"ח דמדצרי תוס' שכתבו דאי תני ימעט הו"א דמהני אף צמשפילה כמות שהוא, מוכח דה"נ צסכך גצוה למעלה מכ' מהני מיעוט איצטצא אף דלא עביד מעשה צגוף הסכך, דאל"כ מאי פריך דליתני גצי סוכה ימעט, והא ח"כ הוי משמע דמהני אף מיעוט ע"י תצן ועפר ואיצטצא בלא נענוע, אלא ע"כ דכיון דאין הפסול צגוף הסכך ליכא חסרון דתולמ"ה [ויש שכתבו דרש"י דפירש צסוגין גצי צמזוי ימעט ישפיל פליג, דלכאורה פשיטא ומאי איצטרריך לאשמועינן אלא כוונת רש"י לצאר דקושית הגמ' דליתני גצי סוכה ימעט היינו ישפיל דוקא, דלא מהני מיעוט איצטצא, אך יעוין צרש"י ריש עירוזין (צ א) דפירש נמי ימעט ישפיל] ויעו"ש צל"ח דלידד דתלי צפלוגתא דרצה ורצי זירא ורצא, דלרצה ור"ז אפשר דחשיב צפסול צגוף הסכך וחשיב תולמ"ה אף לרצא נקט התם דהפסול צדפנות (ויעוין להלן).

ויעוין צמאירי (ג ז) וז"ל אין לתמוה צמיעוטיין אלו ולומר הואיל וכשנעשה הסכך לא נעשה כתקנו כשחזר ומיעט יש כאן משום תעשה ולא מן העשוי שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הצא לו מנד אחר אף על פי שאינו עושה מעשה צגוף הסכך אין צו משום תעשה ולא מן העשוי שהרי צחטט צגדיש כל שהניח צשעת אסיפתם חלל טפח צרוצב צצעה לשם סוכה מתקנה אח"כ וכשרה כו' עכ"ל יעוין שם עוד, וכ"פ המשנ"צ (סי' תרלג סק"י צ) יעו"ש.

והר"ן תי' וז"ל דאע"ג דרבי יהודה לא בעי שיהא הסכך מיכל תחתיו כיון שהוא מכשירו למעלה מעשרים אמה כדמוכח בגמרא וסיפא דמתני' דרבי הכל היא אפ"ה בעי מיהא שיהא מיכל וכל שחמתו מרובה מלכתו אין כאן כל עכ"ל, ולכאורה מלשוננו משמע דבאמת אף לרבי יהודה בעינן דיהא הסכך עושה כל צפועל, אלא דלא בעינן דיהא מיכל בקרקע הסוכה (וזהו דלא בעי שיהא 'מיכל תחתיו') אלא סגי דיהא מיכל תחתיו בסמוך לו (וזהו מש"כ דבעי מיהא 'שיהא מיכל') אף הריטב"א נקט דאין משמעות לכל הסמוך לסכך כיון דאינו מיכל למטה.

תמיהת הר"ן - הקשה הר"ן וז"ל תמיהני שהרי אין ספק שאין שום שעה ציוס שסכך של ז' על ז' שהוא הכשר סוכה ימנע שלא יכנס חמה תחתיו כל שהוא גובה עשרים, וכיון דהאי כל למנוע חמה בעינן ליה כדמוכח פרכיה דאזיי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים כדאיתא בגמרא היכי אמרינן דעד עשרים אמה אדם יושב בכל סוכה וכי יכולין לנו להכחיש המוחש, ותירץ הר"ן וז"ל ולפיכך אני אומר מתוך הדוחק דקים להו לרבנן דעד עשרים אמה מגין הסכך וממעט חום החמה למי שהוא יושב תחתיה שאינו מתחמם בה כל כך כאילו היה מגולה ויש לזה הוכחה בגמרא והארכתי בדושי עכ"ל.

והתשב"ץ (ח"א סי' קכו) כתב דהך שיעורא דעשרים אמה היינו בסוכה ד' אמות על ד' אמות, וכתב דמתניתין בסתם סוכה מיירי, וסתמיייהו דאינשי סוכה שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות עבדי אינשי ולא בציר מהכי ולא טפי נמי, ולעולם בעינן דיהא הרוחב חמישית מן הגובה (ובסוכה קטנה דזע"ז אינה כשירה אלא עד גובה ה' אמות וה' טפחים).

וב"ה במאירי בסוגין וז"ל וטעם פסול זה הוא שמן הסתם אף על פי שמשך הסוכה ר"ל ארכה ורחבה אין לו שיעור מלמעלה אלא מלמטה כו' מ"מ סוכה הראויה מן הסתם היא ד' אמות על ד' אמות כשיעור קטן שבצתים שבפחות מכן אינו קרוי בית כמו שיתבאר, וכל שאין בו רוחב ליתר מכן אין סכך שלמעלה מעשרים אמה נותן כל בקרקע שתחתיו שמתוך שהסכך קצר בעצמו ר"ל שאינו אלא ד' על ד' וגובה כל כך אין עלו מתפשט לכל הקרקע שתחתיו או לרובו, ואפי' נראה לנו שהקרקע עלו מרובה מחמתו כל דפנות הוא ולא כל סכך ואנו לכל סכך אנו זריכים כו' ולדעת זה אתה למד שכל שהסוכה רחבה יתר מד' אמות על ד' אמות כשרה אף למעלה מעשרים שכל שהסוכה רחבה כל כך כל הדפנות מתרחק מאמצעה וכל הסכך מתוך גדלו מתפשט בו וכפי מה שאתה מוסיף ברוחב אתה יכול להוסיף בגובה עכ"ל^ט, ויעוין עוד בר"י מלוניל ובריטב"א.

למסקנא לולי סברא דקלוש הוי פסלינן זין בסוכה וזין במצוי מעיקרא דדינא, ורק משום דאיכא למימר קלוש בעינן להך גזירה, וזהו עיקר קושית תוס', דלרבה גופיה דטעמא משום דאין אדם יודע שהוא דר בסוכה הו"ל להכשיר אף בלא סברא דקלוש, דסגי דרואה מקצת הסכך התחתון [דהא אף בגוונא דכולו בתוך כ' אינו רואה אלא מקצת הסכך התחתון] ומי' תוס' דה"נ למסקנא לא בעינן כלל לטעמא דקלוש, אלא מעיקרא דדינא מכשרינן משום דסגי דמקצת הסכך ניכר, אולם הוא סתם מעט דבריה תוס' ויעוין באחרו' דהאריכו [ויעוין עוד בחזו"א (סי' קמג ססק"ה)].

במאי פליגי רבי יהודה - זריש עירובין (בא, גא) פליגי רב ורב נחמן בר יצחק בטעם פסול מצוי גובה מעשרים, רב סבר דילפי' מפתחו של היכל דביתר מכ' בטל הימנו שם פתח וחשיב פרכיה, ורב נחמן בר יצחק סבר דהיתר קורה משום היכרא וביתר מכ' ליכא היכרא, ופרכי' לרב נחמן אי סבר כרבה דטעמא משום היכר איפלוגי בתרתי ל"ל ומשני זריכא דאי אשמעינן גבי סוכה בהא קאמר רבי יהודה כיון דלישיבה עבידא שלטא ביה עינא אכל מצוי דלהילוך עביד אימא מודה להו לרבנן ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי רבנן כו', ומבואר דלרבה אף רבי יהודה מודה לעיקרא דדינא דבעינן סוכה שישיבתה ניכרת, אלא דפליגי וסבר דאף למעלה מכ' איכא היכר [ולכא' מסברא לר"נ ניחא טפי, דהכא ובעירובין חד דינא הוא וחדא פלוגתא היא, אף לשאר אמוראי נמלא דאף דבין הכא ובין בעירובין איפלוגו ר"י ורבנן אי פסלינן למעלה מעשרים, תרי דיני נינהו דלא שייכי אהדדי כלל, והויין צ' פלוגתות דלא שייכי אהדדי].

רבי זירא אמר מהבא וסכה תהיה לצל יומם מחרב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות - הקשו הראשונים דכיון דרבי יהודה פליגי ולא בעי דיהא יושב בכל סוכה, אמאי פסל בחמתה מרובה מזילתה, דהא לא פליגי רבי יהודה אלא ארישא (ויעוין בפני"י לקמן ע"ב ובערל"ג סס) והריטב"א (במתני') תי' וז"ל י"ל דנהי דלא בעי רבי יהודה שיהא הסכך עושה כל כמות שהוא עכשיו מ"מ בעי שיהא ראוי להסך ולעשות כל דבלאו הכי לא מיקרי סכך כלל כיון דקליש כולי האי דלא חזי למעבד כל, וזה נכון עכ"ל, ולק' בסמוך הוסיף הריטב"א ד'רבי יהודה מכשיר מכיון שראוי לעשות כל כשמפליגין אותו, ומבואר מדבריו דבאמת השתא אין הסכך עושה כל כלל, אלא דכיון דהסכך בעצמותו ראוי להלל, אילו ישפיל את הסכך, סגי בזה לשם סכך.

^ט האחרו' האריכו לדון ביישוב הדברים במציאות, ויש שביארו דמייירי בקו המשוה ט"ו יום אחר תקופת תשרי, דבזה בחלות היום סכך של ד' אמות בגובה כ' מיכל רק צ' אמות, ודרך זו מתיישבת בדברי המאירי דבעינן דיהא כל ברוב קרקע הסוכה (ויעוין בבית אהרן וישראל רכג עמ' פז).

אמר ליה אביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה אמר ליה התם דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה - לקמן (ח ז) סוכת גויס סוכת נשים סוכת צהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום קשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה ללל, ופירש רש"י וז"ל האי כהלכתה דקאמר הוא שמסוככת יפה, דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה ללל היתה ולא ללניעות בעלמא, דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן, וללל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב עכ"ל, ועמדו ללכאורה בעשתרות קרנים לא משכח"ל דיעשה הסוכה לשם לל (ואף דזימי תמוז יתכן דאף בעשתרות קרנים איכא לל סוכה, מ"מ בעושה סוכה לשבעת ימי החג לא משכח"ל דיעשה לשם לל) ואפ' לכיון דגם בעשתרות קרניים מגיעות קרני השמש שאינן ישירות [המוחזרות ע"י האויר וההרים ע"מס] דמה"ט אין המקום חשוך לגמרי, סגי דעושה לשם לל מהנך קרניים, ואף דלדין לל דסוכה סגי דאין מגיעות קרני השמש הישירות, אך לענין דין 'סוכה לשם לל' יתכן דסגי בזה.

והנה יעוין ברא"ש (שם סי"ז) דפירש דבריו רב חסדא וז"ל אמר רב חסדא והוא שעשאה ללל להתלונן תחתיה מחורב וממטר אזל ללניעותא בעלמא אין שם סוכה עליה עכ"ל, ומבואר דלא בעינן דוקא להגן מן הלל, אלא אף בעושה להגן מן המטר [ויעוין עוד במרומי שדה (לקמן ח ז) דתמה ע"ד רש"י שם, ונטה מסכרא דלא בעינן לשם לל מן החמה דוקא אלא להגן מאיזה דבר שיהא, מגנבי או מעין רואה הכל נקרא לל, כמו דמללינן ובלל כנפיך תסתירונו] וצ"ע רבנו תם פירש הרא"ש רב חסדא אחי לאפוקי מעובה כמין בית שאין המטר יורד לסוכה, ולפ"ז ל"ק, אך למשמעות רש"י דדוקא עשויה ללל מן החמה חשיבא סוכה קשה לכאורה.

ויעוין במרומי שדה (שם) דכתב דאף לרש"י היינו דוקא היכא דלא נעשית לשם מצוה, אך היכא דנעשית לשם מצוה לא בעינן לשם לל (ויעו"ע בחלקת יואב או"ח סי' כח) אולם מבואר בדבריו שם דהיינו דוקא לרצה ורצא דפליגי אדרבי זירא וסברי דהך קרא לימות המשיה כתיב, אך אליבא דרבי זירא מודה דבעינן סוכה לשם לל מחמה דוקא (לשיטת רש"י) ולפ"ז אכתי קשיא.

עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות - בפשוטו עיקר החסרון משום דאין הסכך מילל, והא דנקיט אדם יושב בלל דפנות היינו דאף דחזינן דאיכא לל הך לל אינו מן הסכך אלא מן הדפנות, וכ"מ מלשון רש"י דבהאי שיעורא ליכא לל סכך אלא לל של דפנות, וכ"נ מלשונות הראשונים יעו"ש

[ומש"כ רש"י צריש דבריו 'שהלללין מגיעין זה לזה מתוך גובהו של דפנות ואין צריך סכך' אין כוונתו דגם הסכך מסכך ורק דאין צריך לו, אלא כוונתו דצכה"ג רק הדפנות מלכות וממילא אין צריך סכך ואין הסכך מועיל כלום] ויעוין צמהר"ס וצפני"י וברש"ש, ויעוין בירושלמי ובערל"ג במתני' ובמפרשי הירושלמי.

א"ל אביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה - צפי' הריצ"ן ביאר וז"ל אס כן מה יעשו אנשי עשתרות קרנים, ולא מלנינו מקום שהעיד בו הכתוב שלא יעשו בתוכו סוכה עכ"ל (ולק' דפריך צפי' אלא מעתה עשה מחיכות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה לא ביאר מנין פסיק"ל להכשיר) והערל"ג (לק' ע"ב) ביאר דפריך משום דלא משתמיט בשום דוכתא לאשמועינן כן יעו"ש, וכ"מ לכאור' בס' המכתם דכתב וז"ל אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים כו' הכי נמי דלא הויא סוכה, כלומר וכן צמה שדומה להם כגון חצר שכותליה זקופין וגובהין מאד עכ"ל [והיינו דמעשתרות קרניים ממש לא קשיא, דלא איצטריך למיתני משום הך דוכתא, אך כיון דמשכח"ל בכל מקום צחצר כה"ג קשה דלא מישתמיט דפסולה כה"ג].

רבא אמר מהכא בסכת תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע - צריש עירוזין (ג א) פליגי רצה ורצא בסכך גובה כ' מנזמס, דרצה פסיל ורצא מכשר דחלל סוכה תנן, ויל"ד אי פלוגתא רק אי עשרים כלמעלה או כלמטה, או דפליגי בעיקר שיעורא דכ', דלרצה נאמר השיעור על ענש הסכך, ולרצא נאמר השיעור בחלל הסוכה, ויעוין ברש"ז א (עירוזין שם) דהביא תמיהת התוס' במקצת היאך מכשרינן במקצת סכך למעלה מכ' והא מנטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, ומסיק הרש"ז א דלרצא ודאי לא קשיא, כיון דלדידיה לא הוי דין בענש הסכך אלא בחלל הסוכה, ונמנא דכל הסכך כשר לגמרי, ומבואר מדבריו דרצה ורצא פליגי בעיקר שיעורא דכ', האם הוי שיעור בסכך או בחלל הסוכה (אך מקו' תוס' דאיימי הרש"ז א התם נראה לא כן, ויעוין עוד במלחמות צא מדפה"ר ובר"ן ה צ מדפה"ר).

ולדברי הרש"ז א יתכן דרצה ורצא אזלי לטעמייהו הכא ביסוד פסולה דלמעלה מעשרים, דלרצה דטעמא משום דבעינן סוכה ששיצתה ניכרת, הוי דין בסכך ע"מ דיהא בתוך כ', משא"כ לרצא דיסוד הדין דבעינן דירת עראי, להכי הוי דין בחלל הסוכה דלא יהא גובה מעשרים [ועכ"פ בריטב"א צ"ב ח' תוס' דענש הגובה משוי ליה לסוכה דירת קבע].